

A FAJFENNTARTÁS, MAGTERMELÉS MÓDSZEREI, KÖVETELMÉNYEI ÉS JELENTŐSÉGE AZ ERDÉSZETI MAGGAZDÁLKODÁSBAN

MÁTYÁS VILMOS

Erdészeti Tudományos Intézet, Sopron

Az erdészeti maggazdálkodás fejlesztésének alapjai

Az erdőgazdasági termelési eredmények további növelésének egyik fontos előfeltétele a kiváló értékű természetes fafajok, nemesített fajták (hibridek) szaporítóanyagának minél kiterjedtebb alkalmazása az erdők telepítése, felújítása, a természetes felújítások pótlása, a rontott állományok átalakítása során [MÁTYÁS (1951, 1952, 1958 b)].

A fatermesztési eredmények mennyiségi növelése és minőségi javítása érdekében az erdészeti magvak és dugványok termesztésére, felhasználására megkülönböztetett gondot kell fordítani. El kellene érni, hogy az erdőgazdasági üzemek folyamatosan jobb származású, jobb minőségű magot és dugványt termeljenek, valamint vetésre, telepítésre csakis ilyen szaporító anyagot használjanak fel. *E feladat alapfeltétele az anyagi ösztönzők megoldása* [MÁTYÁS (1967c)].

Az eltelt időszakban a nagyszabású erdőtelepítési és erdőfelújítási tervek végrehajtása érdekében a felhasznált magvak, dugványok származására és minőségére — a kényszerhelyzet miatt — nem lehettek eléggé tekintettel, ez gyakran nem is volt lehetséges.

A feladat mennyiségi és érték viszonyait az I. táblázat tükrözi.

A hét év alatt termelt lombfa- és fenyőmagvak összértéke 125 324 000 Ft. Ez a magmennyiség a lombfáknál 2693, a fenyőknél 13, összesen 2706 db. 10 tonnás vagonzállítmányt képezne. Az évi termelési érték átlagban 18 millió forint.

A lombfa maggazdálkodás méreteire jellemző a tölgy-makk begyűjtése (II. táblázat).

Átlagban egy évre 3210 tonna makk jut, mely 6 420 000 Ft termelési értéket képvisel. A valóságban az egyes években a termésben nagy ingadozások vannak (a minimum 1956-ban 152 tonna, a maximum 1955-ben 12636 tonna), az átlagos 3210 tonnát a magtermelő évek többségében nem értük el. A tölgy-makk több évi tárolása — bár lehetséges —, de költségessége miatt a gyakorlatban nem valósítható meg. Emiatt a tölgyek egyenletes évi ütemben való felújítása és telepítése nem lehetséges. Ha jó termés van, fokozottabb felújítás és telepítés pótolhatja a rossz termésű évek elmaradásait.

I. táblázat

Erdei maggyűjtés 1959—1965 között
(Halász A. 1966 nyomán — a szerző által átdolgozva és kiegészítve)

Fafaj	Lombfamagvak		Összérték mFt/t
	tonna	egységár mFt/t	
tölgy	17 390	2	34 780
cser	5 627	1,5	8 441
feketedió	1 525	2	3 050
vegyes kemény lombfák	1 194	16	19 104
vegyes lágy lombfák	608	20	12 160
akác	160	20	3 200
juhar	121	18	2 178
hárs	118	30	3 540
bükk	93	10	930
cserjék	57	1	57
kőris	22	18	396
hazai nyárok	10	180	1 800
szil	8	16	128
	26 933		89 764

Fafaj	Fenyőmagvak		Összérték mFt/t
	tonna	egységár mFt/t	
feketefenyő	40	200	8 000
erdeifenyő	38	250	9 500
lucfenyő	36	160	5 760
egyéb fenyő	7	1000	7 000
vörösfenyő	5	1000	5 000
jegenyefenyő	3	100	300
	129		35 560

II. táblázat

Begyűjtött tölgmakk-készletek 1954—1963 között: 10 év alatt
(ÖEF stat., adatszolg., szerző által értékkel kiegészítve)

Év	mennyiség/to	érték/mFt	év	mennyiség/to	érték/mFt
1954	307	614	1959	2 130	4 260
1955	12 636	25 272	1960	537	1 074
1956	152	304	1961	11 023	22 046
1957	2 566	5 132	1962	205	410
1958	2 118	4 236	1963	426	852
	17 779	35 558		14 321	28 642
	14 321				35 558
	32 100 t/10 év				64 200 mFt/10 év

Az elkövetkezendő időszakban már arra kell törekedni, hogy az erdőtelepítéseket, felújításokat egyre kiterjedtebben minősített szaporítóanyaggal hajtsák végre.

A telepítés, felújítás rendszerét és feltételeit akként kell kialakítani, hogy az erdőgazdaságokat elismert minőségű erdősítési szaporító anyag felhasználására ösztönözze.

Az erdészeti szaporítóanyag-termelés módszerei

Az erdők felújítását és telepítését szolgáló erdészeti szaporítóanyagok termelésének két fő ágazata van. Ezek:

A) a vegetatív szaporítóanyagok, a dugványok termesztése gyorsan növő fafajoknál (nyár, fűz) telepített kultúrerdők részére és

B) a generatív szaporítóanyagok, a termések, magvak termesztése jórészt természetes vagy azt megközelítő erdőgazdálkodás keretében, de mindinkább kultúrállományok telepítésére is.

Maga a maggazdálkodás is két fő ágazatra osztható:

a) A telepített magtermelő üzemekben — plantázsokban — folyó magtermesztés és

b) Az erdőállományokban folyó magtermesztés, a magbegyűjtés.

Tárgykörünkben ezen utóbbi ősi és egyszerűbb eljárás mai helyzetét kívánjuk ismertetni.

Az erdőállományokban folyó maggazdálkodás fejlesztése és ezen keresztül az erdei fák nemesítése, nagyobb fatömeget termelő és jobb minőségű, egészséges, ellenállóképes állományok telepítése az államerdészet egyik alapvető feladata [MÁTYÁS (1960)].

E teendők szolgálatában az erdészeti maggazdálkodás elméleti és gyakorlati kérdéseinek megoldását szolgáló magismerettani és maggazdálkodástani kutatásnak hazánkban több mint fél évszázados múltja van. A kutatás klasszikus módszere már az első világháború-előtt a volt selmechányai Erdészeti Főiskola mellett működő Központi Erdészeti Kísérleti Állomás irányításával alapított származási kísérletekkel, az első erdészeti magvizsgáló laboratórium létesítésével kezdődött.

Az erdei fafajok származása és felhasználása 1904 óta foglalkoztatja a magyar erdészeti kutatást. Ez a munka az erdők feljavításának egyik fő követelményét az erdészeti maggazdálkodás fejlesztésében látta. Mindezek ellenére csak 1947-ben jelent meg az első FM rendelet, mely a fenyőmagvak forgalombahozatalának ellenőrzését szolgálta. A lombfa maggazdálkodás rendezése a mai napig sem oldódott meg. Pedig a századfordulón e kérdésnek nagy pártfogója volt BEDŐ ALBERT (1839—1918), neki köszönhetjük a jelenlegi kiváló szlavontölgyeseket.

Bedő már felismerte az évszázados erdőpusztítás következményét, a hazai erdők örökletes tulajdonságainak erős leromlását, a kiváló géncentrumok megfogyatkozását.

A második világháború után a fajfenntartás, magtermesztés gyakorlati és elméleti irányítása az Erdészeti Tudományos Intézet feladatkörét képezte [MÁTYÁS (1965b)].

Az első lépés a magtermelő állományok kijelölése, a magtermelés célját szolgáló állományrészletek kiválasztása és elkülönítése, kezelésük módjának meghatározása volt. A magtermelő állományok kijelölése nem a tudomány, hanem a gyakorlat részéről merült fel, mert az idős magtermő korban levő erdőterületek annyira megfogyatkoztak, hogy a magszükséglet begyűjtése veszélyeztetve volt.

A magtermelő állományok végső célja azonban csak 1957-ben tisztázódott. „*A magtermelő állomány olyan természetes; származék- vagy kultúrerdő, amely a kedvező termőhelyi viszonyok, a fajfaj, az állomány kiváló tulajdonságai következtében a jövő erdőgazdálkodás számára továbbzaportításra érdemes, nemesítésre alkalmas faegyedeket tartalmaz*”.

A magtermelő állományok a magyar erdők utolsó kiváló tulajdonságú örökletes anyagának biztosítékai, a jövő felelősségteljes minőségi maggazdálkodásának bázisai.

1948—1964 között 11 008 ha magtermelési célt szolgáló erdőrészletet kutattunk fel. Ez a terület az erdők 1%-át nem érte el! Az egykori elképzelés szerint az ország erdei magellátását ezek az állományok kellett volna fedezniük. A nehézségek azonban már a kezdetnél mutatkoztak. A magas fákról (a túlevelűeknél) nem tudtuk a termést begyűjteni, a kiváló lombfaállományok ellenőrzött magbegyűjtését nem tudták megoldani [MÁTYÁS, (1958a)].

Az okok és a nehézségek ismertetésére itt nem térhetünk ki. A lényeg az, hogy 1965-től kezdődőleg az addig kijelölt állományok revízió alá kerültek. A szemlélet is megváltozott. A továbbiakban nem terveztük az egész magkészlet törzskönyvezett állományból való biztosítását, csupán a legjobb termőhelyek állományait kívánjuk minőségi maggal felújítani. A revízió után mindössze 622 ha fenyő- és 2847 ha lombfa magtermelő állományunk maradt, ami az összterületnek csak 0,23%-a! [MÁTYÁS (1967a, 1968b)].

A magtermelő állományokat már kezdettől fogva mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban számtalan támadás érte. Az ellenérveket a következőkben foglalhatjuk össze:

Bár a magtermelő állományok pillanatnyilag megjavítják a maggazdálkodást, de a gyűjtött magból kapott utódok teljesítőképessége semmivel sem javul az egyes magtermő egyedek tulajdonságaihoz képest. A sok rosszabb egyed nagyobb százalékban vesz részt a megtermékenyítésben, mint a kevesebb jó egyed, mely aránylag kevesebbet és gyérebbe is terem [KOPECKY (1960)]. *Meg lennék elégedve azzal, ha a jobb állományok jelenlegi genetikai tulajdonságait fenn tudnánk tartani és a degradálódás nem folytatódna.*

Magyarország jelenlegi területén 15,6%-os erdősültség mellett kerekén 1 450 838 ha erdőt mutatunk ki. A honfoglalás idején az 50 erdőgazdasági táj részletes becslése alapján kb. 4 212 000 ha erdő, vagyis kb. min. 45%-os országos erdősültség lehetett. A veszteség majdnem 3 millió hektár! Elképzelhető, hogy ez milyen génleszegénnyel járt, hány faj, változat, alak pusztult ki.

Ezért nagyon nagy jelentősége van annak, hogy a megtizedelt, de eddig fennmaradt alakváltozatosság jelenlegi rezervációit a jövő számára fenntartsuk. Ebben a genetikusokkal tökéletesen egyezünk. A további nemesítési munka is feltétlen számot tart a legkiválóbb állományok kíméleti területeire. Itt vannak a törzsfák, itt találhatóak a legkülönbözőbb változatok és természetes hibridek, melyek a nemesítés céljára a jövőben is nélkülözhetetlenek [MÁTYÁS (1958a)].

Sokszor egy-egy tájban már csak néhány ősi fából álló csoport képviseli az eredeti helyi ökotípust. Így ezek fenntartása is nagy tudományos beccsel bír. Ezért van szükség az utolsó öreg tanúfák fenntartására és elpusztulásuk előtt leoltásukra, illetve továbbszaporításukra.

Más ellenvélemény megállapítja, hogy a magtermelő állományok nem teljesítik kijelölési céljukat, mert a genetikai minőség nem javul [MARJAI (1963)]. A magot állományban levő magas fákról felfogása szerint nem lehet begyűjteni [MÁTYÁS (1956)]. A begyűjtésre 1028 betanított munkás kellene, illuzórikus ezt erőltetni. *Ezért át kell térni a plantázs rendszerű magtermelésre.* Ezen álláspont szerint a genetikai célok elérése a magtermelő plantázsban van csak biztosítva, mert a magtermelő állományok kijelölése a fenotípus alapján történt, ennek ellenére az egész állomány rossz örökletes tulajdonságú lehet.

Marjai Z. a teljes magszükséglet üzemben való megtermelését tartotta szükségesnek. 706 ha-on 200 320 oltvánnyal valamennyi fafajunk magszükségletét megtermelhetőnek vélte. Ez az elgondolás nem vetett számot az ország 73%-át képező lombfaállománnyal. A tervezett 509 ha lombfa magtermelő plantázs eddig nem valósult meg, de a 197 ha fenyő magtermelő plantáznak is csak egy része. *Sajnos a fenyőplantázsok egyedeit is csak a fenotípus alapján lehet kiválogatni, ezeknek utóvizsgálata most kezdődött meg.*

A gyakorlat részéről felmerült kifogások közül csak néhány fontosabbat sorolok fel:

A fenyő magtermelő állományokban a toboz begyűjtése életveszélyes. Nincsenek kiképzett és felszerelt munkások. Az eljárás költséges, nem fizetődik ki. Balesetekből kifolyólag az erdőgazdaságnak és az érdekelt előadónak súlyos hátrányai lehetnek. Ezért a plantázs magtermelést pártfogolják.

Azzal is érveltek, hogy a lombfamagvakból olyan nagy tételek szükségesek, hogy válogatás nem lehetséges. Egyszerűbb, ha a maggyűjtő a készletet leadja a beváltóhelyen. Egy-egy jobb állomány magtermelését azért külön is begyűjtik, de a vállalkozói magbegyűjtés hátráltatja a fejlődést. A helyzetet csak a minőségi magfelhasználás megfelelő anyagi elismerése segíthet.

A lombfa fajok súlypontosságának maggazdálkodási következményei

Az országos fafajstatisztika szerint hazánkban kereken 1,5 millió ha erdő van. Ebből állami használat és kezelés alatt áll 963 634 ha. A közel egymillió ha terület fafajok szerinti eloszlása a III. táblázatban látható.

III. táblázat

Az állami erdők fafajok szerinti eloszlása
(Halász A. 1966. nyomán)

Fafélék eloszlása	ha	%	
1. „nemes tölgyek” (kocsányos, kocsánytalan, molyhostölgy)	256 685	26,6	
2. cser	170 541	17,7	
<i>Quercus</i> nemzetség összesen:	427 226	44,3	
3. akác	154 386	16,0	
4. gyertyán	99 744	10,3	
5. bükk	82 679	8,6	
6. hazai őshonos nyárák	20 573	2,1	
7. nemes nyárák	20 424	2,1	
8. kőris	16 790	1,7	
9. egyéb lombfák (szil, juhar, hárs, éger stb.)	55 632	5,7	
10. fűzek	6 623	0,7	
11. egyéb lágy lombfa	347	0,1	
Lombfa összesen:	884 424	91,6	
12. fenyők együtt	81 216	8,4	
Mind összesen:	965 640	100,0	
<i>A nemes tölgyek eloszlása:</i>			
	ha	nemzetségen belül %	országos %
1. kocsánytalan tölgy	151 804	59,0	15,8
2. kocsányos tölgy	98 724	38,5	10,2
3. egyéb tölgyek (molyhos-, magyar-, vöröstölgy stb.)	6 157	2,5	0,6
Tölgyek összesen:	256 685	100,0	26,6
<i>A fenyők eloszlása:</i>			
1. erdeifenyő	49 899	62,0	5,2
2. feketefenyő	20 922	26,0	2,2
3. lucfenyő	7 895	10,0	0,8
4. vörösfenyő	1 173	1,0	0,1
5. egyéb fenyők (jegeneve, duglász stb.)	1 327	1,0	0,1
Fenyők összesen:	81 216	100,0	8,4

Valamennyi fafaj közül a gyorsan növekvő fafajok nemesítése és szaporítóanyag ellátása a legelőrehaladottabb. Így a nyár, fűz, fenyők, sőt az akác nemesítése és szaporítóanyag termesztése is eléggé megnyugtatóan rendezve van.

A tölgyfajok maggazdálkodási jelentősége

Az ország erdőállományának 44%-át kitevő *Quercus* nemzetség és a 8,6% bükk, valamint a többi lombfajok nemesítése és maggazdálkodása még a kezdet kezdetén tart. Pedig ezek a fajok az ország erdőterületének több mint a felét alkotják.

1963-ban még az a kifogás merült fel, hogy a tölgy az ipari felhasználás valamennyi területéről kiszorul, sőt sok helyről már ki is szorult. Más megállapítás azt hangoztatta, hogyha a méretes anyag nem is piacépes, a kis-méretű anyag iránt megmarad a kereslet. Ma már az értékfa gazdálkodás a vastagméretű választékok termelésének szükségességét hangoztatja. Ha a tölgyek a 28% területarányról 20%-ra csökkennek, ez is igen nyomós ok arra, hogy a nemesítésüket ne hanyagoljuk el.

A hazai botanikusok egyik jeles képviselője sajnálattal állapította meg, hogy a tölgyek szisztematikai és ökológiai szempontból még nincsenek feldolgozva. Ez a feladat az erdészekre marad. Különösen nagy jelentőséget tulajdonított a tölgyhibrideknek, amit már Fekete Lajos, Simonkai Lajos és Jávorka Sándor megállapított. A szakértők többsége a probléma lényegét a tölgy terméshozásának csökkentésében és a termés fokozásában látta.

A termésfokozás és a taxonómiai feldolgozás — azaz az egyes fajok, változatok, hibridek elkülönítése és meghatározása területén — ma már gyakorlatilag használható eredményeink vannak [MÁTYÁS (1962, 1963, 1965a, 1968a)].

1967-ben kutatási részfeladattá nyilvánították a fahozam és minőség szempontjából a tölgy magtermelő állományokban a fajok, változatok, hibridek meghatározását és elkülönítését. Ezen kutatás első eredményei „A Tölgyek” c. mű dendrológiai fejezetében, valamint az ERTI 1968 évi Tudományos Ülésszakának kiadványában már megjelentek. A további kutatás folyamatban van. Itt köszönettel kell megemlékezni az ország legkiválóbb botanikusainak önzetlen segítségéről [MÁTYÁS (1967b)]. A bővített újratermelést csak a minőségi makkal való telepítés szolgálhatja [MÁTYÁS (1969)].

A magtermelő állományok elméleti és gyakorlati jelentősége

A bükk felújítása természetes úton történik. Egyes szakemberek úgy vélik, hogy a maggazdálkodás itt alárendelt szerepű. Ezen álláspont képviselői sajnos megelégednek a bükk-sarjállományokról és az elgyertyánosodott bükkösökről. Ezek feljavításához bizony jelentős mag és csemete volna szükséges, amit a csemete- és magimport is bizonyít.

Súlyosabb a helyzet az ugyancsak ritkán és gyéren termő tölgyeknél. Ezekből a legnagyobb a magfelhasználás. Tölgy- és bükkplantázunk nincsen. *Itt van tehát elsősorban a jelentősége az állományokban folyó maggazdálkodásnak.*

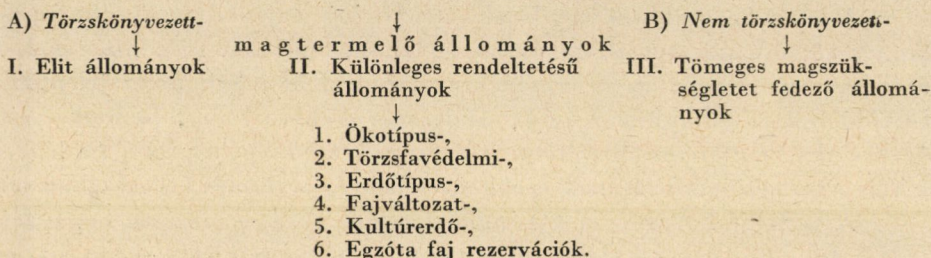

Ezt bizonyítja a revízió után fennmaradt törzskönyvezett magtermelő állományok faj szerinti eloszlása is. A tölgy területe a 2847 ha lombfa magtermelő állomány 65%-a: 1832 ha, a bükk 613 ha.

A többi fafaj elenyésző csekély területű, kivéve az akácot, mely 305 ha. *A maggazdálkodás ezen módja erdeink 73%-át érinti. Fejlesztése — véleményem szerint — legalább olyan jelentőségű, mint a többi „gyorsan növő” fafajok szaporítóanyagának nemesítése.* A maggazdálkodás fejlesztését szolgálta, hogy a revízió után a magtermelő állományokat a felhasználás és minőség szempontjából osztályoztuk (IV. táblázat).

IV. táblázat

A magtermelő állományok osztályozása

A magtermelő állományok előírt kezelése és felhasználása az erdőgazdaság maggazdálkodási előadójának kezébe van letéve. Tőle függ a minőségi maggazdálkodás tényleges megoldása. A magtermés fokozásának, a magminőség javításának módszereit az ERTI kutatja, és az eredményeket a gazdaságnak átadja. Az elismert minőségű magvak begyűjtését, gondos kezelését és felhasználását az erdőgazdaságok ma már végrehajtják. A felhasználás a genetikai és ökológiai alapelveket kell figyelembe vegye. Szükséges lenne a minőségi magvak fémzárolásának megoldása is. A kiváló mag nagyobb értékű, ezért az elszámolási árakat ennek megfelelően szabályozni kellene.

Az üzemi gyakorlat sajnos ezen alapelveknek eddig nem tulajdonított kellő jelentőséget. Bár a termést a kijelölt állományok egy részében is begyűjtötték, de azt általában összekeverték az egyéb nem kívánatos állományokból származó készletekkel. Ezen eljárást eddig némiképp indokolta a mennyiségi maggazdálkodás.

Az új gazdasági rendszerben azonban át kell térjünk a minőségi maggazdálkodásra. Állományaink nemesítése érdekében *a jobb termőhelyeken feltétlen minőségi magot kell használni.* Így legalább az állományok egy része kifogástalan minőségű lesz. Ezt bizonyítják a századforduló szlavontölgy telepítései. A kiváló származású magból kiváló állomány keletkezett, amit a gyakorlati szakemberek is elismernek.

Maggazdálkodásunk két ágazata: a természetes állományokban folyó magbegyűjtés és a magtermelő állományokban való magtermelés kiegészítik egymást.

A plantázsok egyelőre csak az erdeifenyő magszükséglet egy részét fedezhetik. A magas fákról való magbegyűjtést hazánkban még nem tudtuk megnyugtatóan megoldani. Ezért a plantázsoknak igen nagy jelentősége van. *A lassan növő lombfák maggazdálkodása egyelőre magtermelő állományok nélkül megoldhatatlan.* Ezeknél a minőségi termelésre való áttérést a törzskönyvezett magtermelő állományok szelektált magbegyűjtése és felhasználása biztosíthatja [MÁTYÁS (1967c)].

Az érvényben levő táji erdőfelújítási tervek szerint főbb állományalkotó lombfáink területének felfejlesztését irányoztuk elő. Ehhez jelentős mennyiségű mag és csemete szükséges. Mindent el kell kövessünk, hogy a gyakorlatban lehetőleg jobb származású és jobb minőségű magot, csemetét használjanak fel.

Különösen fontos, hogy a legjobb, nagy fahozamot biztosító termőhelyeken csakis elismert fajú és minőségű szaporítóanyagot használjanak fel.

A tömegmag begyűjtéséből származó készleteket csak országos magterméshiány esetén szabadna felhasználni.

Az elit magtermelő állományokról és törzsfákról származó maggal pedig utódállományokat kell telepíteni az eredeti állomány termőhelyével megegyező területen, hogy a vágáskort elért elit állomány kitermelése esetén annak génállományát átmenthessük.

Összefoglalás

Az erdőállományokban folyó maggazdálkodás fejlesztése és ezen keresztül az erdei fák nemesítése, nagyobb fatömeget termelő és jobb minőségű, egészséges, ellenállóképes állományok telepítése az állami erdészet egyik alapvető feladata. E teendők szolgálatában az erdészeti maggazdálkodás elméleti és gyakorlati kérdéseinek megoldását szolgáló magismerettani és maggazdálkodási kutatásnak több évtizedes múltja van.

A kutatás klasszikus módszere már az első világháború előtt a selmecbányai Erdészeti Főiskola mellett működő Központi Erdészeti Kísérleti Állomás irányításával alapított származási kísérletekkel, az első erdészeti magvizsgáló laboratórium létesítésével kezdődött.

A fajfenntartás, magtermesztés gyakorlati követelményeit szolgálják a felszabadulás után kijelölt rezervációk, az ún. *törzskönyvezett magtermelő állományok.*

Ebben a munkában az Erdészeti Tudományos Intézet végezte az irányítást és vezetést. Ezek az állományok a fajfenntartás és nemesítés kiindulópontját képezik. Felkutatásuk, kijelölésük, kezelésük megállapítása, a

mag begyűjtésével, feldolgozásával, tárolásával, irányított begyűjtésének megfelelő telepítésével foglalkozó kutatási ágazatunk — mely párhuzamosan halad a magtermelő plantázatok telepítésével — gyakorlati végeredménye a kiváló értékű állományok génrezervációinak fenntartását szolgáló utódállományok telepítése.

Párhuzamosan folyik a legkiválóbb egyedek, az ún. törzsfák (plusz törzsek) felkutatása, magtermelő plantázatokban való fenntartása és elszaporítása. Kiegészíti a kutatást az államerdészeti főhatóság által előírt feladat: a kiváló állományok faj, változat, forma és hibrid (transitus alakok) összetételének meghatározása. Ennek célja a kiváló minőségű és továbbszaporításra alkalmas gyors növekedésű, ellenállóképes fajok származási kérdésének és az egyes kialakult ökotípusok továbbtenyésztési lehetőségeinek tudományos alapon való korszerű megoldása, az állományok degradációjának megakadályozása.

IRODALOM

- HALÁSZ A. szerk. (1966): Faellátásunk helyzete és fejlődése. OEF kiadása.
- KOPECKY F. (1960): Erdészeti növénynevelésünk helyzete és jövő feladatai. MTA Agrártud. Oszt. 17, 1—22.
- MÁRJAI Z. (1963): Maggazdálkodásunk korszerűsítése. Az Erdő 12, 410—416.
- MÁTYÁS V. (1951): Erdei magvak. Mezőgazd. Kiadó.
- MÁTYÁS V. (1952): Tervszerű maggazdálkodás. Erdőgazdaság 6, 12.
- MÁTYÁS V. (1956): A magas fákról történő maggyűjtés gazdaságos módja. Erdészeti Kutatások 1, 53—66.
- MÁTYÁS V. (1958a): Magyarország magtermelő erdőállományai. Erdészeti Kutatások. 3, 207—244.
- MÁTYÁS V. (1958b): Erdészeti maggazdálkodási utasítás. OEF kiadása.
- MÁTYÁS V. (1960): Magtermelő állományaink célja, értelme és kezelése. Az Erdő. 9, 183—191.
- MÁTYÁS V. (1962): Tölgyeink virágzás- és terméshatásai, mint a magtermés fokozásának alapja. Erdészeti Kutatások. 58, 3—53.
- MÁTYÁS V. (1963): Az erdei magtermés ökológiai összefüggései. Erdészeti Kutatások. 59, 77—95.
- MÁTYÁS V. (1965a): Ökológiai megjegyzések a tölgy és a bükk termésének időszakosságához. Erdészeti Kutatások. 61, 99—121.
- MÁTYÁS V. (1965b): Magtermelő állományok a magtermelés és nevelés szolgálatában. Az Erdő. 14, 357—361.
- MÁTYÁS V. (1967a): A fenyő magtermelő állományok revíziója és gyakorlati vonatkozásai. Erdészeti Kutatások. 63, 161—171.
- MÁTYÁS V. (1967b): A tölgyek dendrológiai ismertetése, in Keresztesi „A Tölgyek” p. 51—90. Akadémiai Kiadó.
- MÁTYÁS V. (1967c): Magtermelő állományok Magyarországon. Mezőgazd. és Élelmiszerügyi Min. 1967. évi főbb kutatási eredményei p. 363—367. MEM kiadása.
- MÁTYÁS V. (1968a): A tölgyfajok, változatok és hibridek erdőművelési és maggazdálkodási jelentősége. ERTI Tudományos Ülésszaka p. 100—107. Erdészeti Műszaki és Szervezési Iroda.
- MÁTYÁS V. (1968b): Lombfa magtermelő állományaink revíziója és az állományok jövőbeni szerepe az erdészeti maggazdálkodásban. Erdészeti Kutatások. 64, 173—191.
- MÁTYÁS V. (1969): A tölgy maggazdálkodás időszerű kérdései. Az Erdő. 20, 67—69.

ПОТРЕБНОСТИ, МЕТОДЫ И ЗНАЧЕНИЕ СОХРАНЕНИЯ СОРТА В ЛЕСНОМ СЕМЕНОВОДСТВЕ

В. МАТЯШ

Институт Лесоводства, Шопрон

РЕЗЮМЕ

Одной из основных задач государственного лесоводства является развитие семеноводства в лесных сообществах и через этого селекция лесных пород, посадка здоровых, устойчивых, дающих больше и лучшего качества дерева лесов. С целью выполнения этих задач исследования по теоретическим и практическим проблемам лесного семеноводства ведутся несколькими десятилетиями.

Первые классические исследования были начаты ещё до первой мировой войны созданием первой семенно-контрольной лаборатории и поставлением опытов по наследованию признаков под управлением центральной Опытной Станции Лесоводства при Институте Лесоводства в г. Шеймецбана.

Практическим потребностям семеноводства и сохранения сортов и служат выделенные после освобождения резерваты, так называемые *элитно-семенные леса*.

Организационная работа и руководство по этой теме осуществились Институт Лесоводства. Основой селекции и сохранения пород служат эти элитно-семенные леса. Практическим результатом нашей опытной работы по разведке, наметке, определению лесотехники этих участков а также и по сбору, обработке и хранению семян — наряду с посадкой семенных участков — является создание элитных лесов, служащих для сохранения генных резервов лесов отличного качества.

Паралельно с этим проводится разведка лучших особей, т. н. маточных деревьев (плюс вариантов) и сохранение и размножение их в семенных плантациях. Государственной задачей является определение лучших сообществ по видовому, разнообразному, формовому и гибриднему (переходные формы) составу. Целью этой работы является решение на научных основах проблем происхождения отличных по качеству, быстророслых, устойчивых и пригодных для размножения лесных пород и решение научного метода возможностей размножения отдельных экотипов а также и предупреждение деградации сообществ.

METHODEN, ANFORDERUNGEN UND BEDEUTUNG
DER ARTERHALTUNG UND SAMENERZEUGUNG
IN DER FORSTLICHEN SAMENWIRTSCHAFT

V. MÁTYÁS

Forstwissenschaftlichen Institut, Sopron

ZUSAMMENFASSUNG

Eine der grundlegenden Aufgaben der Forstwirtschaft ist die Entwicklung der Samenwirtschaft in natürlichen Beständen, um dadurch eine Werterhöhung derselben hinsichtlich der Masse, Qualität und Resistenz zu erreichen.

Im Dienste dieser Aufgabe kann die semenologische und samenwirtschaftliche Forschung in Ungarn auf ein halbes Jahrhundert zurückblicken.

Die klassische Periode dieser Forschung begann schon vor dem ersten Weltkrieg mit der Gründung von Provenienzversuchen in Rahmen der Zentralen Forstlichen Versuchstation zu Selmečbánya-Schemnitz (heute Banská Stiavnica).

Dort wurde auch 1906 das erste ungarische forstliche Samenprüflaboratorium gegründet.

Die praktischen Anforderungen der Arterhaltung und der Samenerzeugung werden durch die nach dem II. Weltkrieg gegründeten Reservationen, den sog. registrierten Samenbeständen erfüllt.

Diese Arbeit wurde von dem Institut für Forstwissenschaften angeleitet und geführt. Die Samenbestände bilden den Ausgangspunkt der Arterhaltung und der Züchtung. Das

praktische Resultat der Auswahl und der Bestimmung der Bestandesbehandlung ist die Aufrechterhaltung von Genreservaten genetisch hochwertiger Bestände.

Gleichzeitig hat sich die Forschung auch mit den Problemen der Ernte, Aufbereitung und Aufbewahrung, sowie der Ausscheidung von Provenienz- und Anbaubezirken beschäftigt.

Parallel zu dieser Tätigkeit läuft die Auswahl von Plusbäumen, sowie die Begründung von Samenplantagen. Die Arbeit wird ergänzt durch die Untersuchung der Arten-, Varietäten-, Formen- und Hybridenzusammensetzung der Reservationen. Ziel dieser Tätigkeit ist die Klärung der Herkunftsfrage von hochwertigen, schnellwachsenden und resistenten Arten sowie die wissenschaftlich Begründete zeitgemässe Lösung der Ökotypenerhaltung. Als Hauptaufgabe wird die Verhinderung der weiteren Degradation der Bestände angesehen.